

Præsentation af forskning: Danmark

Som nævnt (i Hans Schultz Hansens indlæg) har 26 arkivarer i det statslige danske arkivvæsen ret og pligt til at drive forskning i godt ¼ af deres arbejdstid. Og ved afslutningen af hvert år har hver af forskerne pligt til at indberette de bøger og artikler, der er udgivet i årets løb, ligesom man skal oplyse om antallet af anmeldelser, kronikker, foredrag osv. Resultaterne opsamles i årsberetningen, hvor man bagi kan se en samlet bibliografi – og forrest en mere uddybende præsentation af nogle årets større udgivelser. Desuden indeholder årsberetningen bl.a. en statistik over antal foredrag, anmeldelser, redaktørhverv m.m., ligesom der er en relativ fyldig redegørelse for, hvilke projekter som de enkelte arkivarer *planlægger* at gennemføre i de følgende år.

Når man bladrer i årsberetningerne, kan man se, at produktionen spænder vist. I bibliografien for 2002 finder man således bl.a. en artikel om feudaliseringen i det middelalderlige Danmark og en artikel om den mandlige prostitutions historie – for nu at tage to yderpunkter. Men der er også nogle klare tyngdepunkter. Således har der altid været en omfattende forskning i forskellige sider af dansk forvaltningshistorie, og Statens Arkiver har også en lang tradition for forskning i økonomisk, social og lokal historie – og i mange tilfælde er der tale om studier, der både har forvaltningsmæssige og økonomisk-sociale aspekter. Et andet stort emneområde er rets-, kultur- og bevidsthedshistorie; det har været i fremvækst i de senere år, men der er endnu ikke så mange arkivarer, der dyrker dette område.

Da der kun er tid til at omtale nogle få forskningsprojekter, har Erik Nørr og jeg besluttet at koncentrere os om nogle få markante projekter, der involverer - eller har involveret – en række arkivarer. Jeg vil omtale et par kildeudgivelsesprojekter, og Erik vil derefter tale om et par antologier.

Jeg vil begynde med en virkelig klassiker – nemlig Kancelliets Brevbøger, dvs. udgivelsen af Danske Kancelli's brevbøger fra perioden 1551-1660. Danske Kancelli var på denne tid ekspeditions kontor for hovedparten af den centrale forvaltning i København. De udgåede breve blev indført i en række sideløbende protokoller, der hver især dækker en landsdel. Og for mange af disse breve gælder, at man har bevaret den forudgående korrespondance og henlagt den efter det relevante kopibogsnummer. Udgivelsen af Kancelliets Brevbøger begyndte allerede i 1885, men der har været lange pauser undervejs, så først nu er værket ved at blive gjort færdig. Ole Degn er nemlig blevet frikøbt i tre år for Carlsbergfondets midler, og alene i 2002 fik han sendt tre store bind på gaden. Så nu er der i alt udsendt 36 bind på til sammen ca. 26.700 sider. Her ser vi en side fra ét af de nyeste bind.[overhead: Kancelliets Brevbøger 1654, s. 237] Som det fremgår, er der tale om et referat af hvert brev – med henvisning til det relevante bind af brevbøgerne, fx Jyske Registre bd. 12, nr. 319. Og forhåbentlig kan man - alene ved at se denne side – få en fornemmelse af, hvor stort et fond af viden om det danske samfund i renæssancetiden, der gemmer sig i kopibøgerne. På denne side får vi således både et indblik i bekæmpelsen af pest-epidemien i Nordsjælland, som nu også havde ramt Kronborg slot - og et indblik i kampen om stolestaderne i Hagenskov lens kirker på Fyn. For, som der står: ”Stolestaderne forårsager stor uenighed mellem sognemændene, da enhver ikke nyder sit stolestade efter sine vilkår og gårds brug, så at en part har for ringe og en anden for meget. Nogle steder befindes det også, at kvindfolkene står på karlesiden og karlene derimod på kvindesiden”. Dét måtte lensmanden se at få bragt orden i – sådan at den

rækkefølge, folk sad i, når de var i kirke, igen kom til at afspejle den sociale rangfølge i lokalsamfundet, må man forstå.

Kancelliets Brevbøger er forsynet med fyldige sagregistre, stedregistre og personregistre, og man kan derfor bruge denne kildeudgave som en nyttig indgang til studiet af mange emner inden for dansk 15-1600-talshistorie – *men* også til forskning i andre nordiske landes historie. Stedregistret for 1654 indeholder således 19 referencer til Norge og 5 til Island.

Kancelliets Brevbøger er en typisk repræsentant for den klassiske kildeudgivelse – nemlig et værk, hvor alle tekster i en protokol eller pakke bliver gengivet i sin helhed eller i referatform. I de seneste år har vi imidlertid også taget en ny udgivelsesform i anvendelse, som består i, at vi introducerer kildetyper gennem eksempler. I 1998 udkom således bogen ”På embeds vegne. Kilder til dansk forvaltningshistorie 1750-1920”. Denne bog giver et indblik i ca. 100 forskellige kildetyper, fordelt på en halv snes forskellige samfundssektorer som fx skatteforvaltningen, retsvæsenet, skolesektoren og sundhedsforvaltningen. Vi ser her en side fra bogens indholdsfortegnelse, hvor vi kan se 10-15 kildetyper pr. sektor. [overhead: ”På embeds vegne”, s. 9]. Og her ser vi så præsentationen af en enkelt af dem, nemlig provstens skolevisitatsbog. [overhead: ”På embeds vegne”, s. 348 og 349]. Præsentationerne følger den samme skabelon gennem hele bogen. Først er der nogle få liniers generel præsentation. Så følger et uddrag af et eksempel på den pågældende kildetype (i princippet et fuldstændigt tilfældigt valgt eksempel). Dernæst kan der være nogle konkrete kommentarer til dette uddrag. Næste punkt er en redegørelse for kildetypens lovgrundlag (i det konkrete tilfælde henvises til Danske Lov og diverse forordninger og cirkulærer). Derefter kan der så følge nogle overvejelser om kildetypens forskningsmæssige anvendelsesmuligheder. Og der er en omtale af, hvor kildetypen forefindes (for nogle typers vedkommende kan de findes på flere administrative niveauer). Og det hele slutter så med en henvisning til nogle af de bøger og artikler, hvor kildetypen er blevet anvendt – hvis den overhovedet er blevet anvendt!

”På embeds vegne” fik en god modtagelse af anmelderne, og der har været et godt salg af bogen – bl.a. til lokalarkiver, biblioteker og studerende. En kreds af arkivarer besluttede derfor i 1999 at videreføre projektet med et bind om forvaltningskilder fra før ca. 1750, et tilsvarende bind om kilder fra perioden 1920-70 samt et bind med forvaltningskilder fra Sønderjylland, Færøerne, Grønland, Island (fra tiden under dansk styre) og de danske tropekolonier. Hvad det sidste angår, har det dog vist sig at være praktisk at udskille de sønderjyske kilder i et bind for sig. Så der kommer altså i alt 4 efterfølger-bind til ”På embeds vegne”. De 4 delprojekter involverer til sammen 30 personer, der stort set alle er - eller har været – arkivarer. Alene fra Statens Arkiver i Danmark deltager 21 arkivarer. Men der er også flere bidragydere fra arkiverne i Island, Færøerne og Grønland.

De 4 projektgrupper har nu været i funktion i 4 år. De fleste af grupperne afholder et par møder om året, og i forbindelse med disse møder lykkes det altid at komme et skridt videre – ved at de fleste af deltagerne fremlægger en eller flere kildetyper til almindelig drøftelse. Så nu tyder alt på, at i alt fald de første to af bogmanuskripterne kan blive helt færdige i løbet af et år, og alle manuskripter vil antagelig være på plads om et par år.

Kilder til dansk forvaltningshistorie

På embeds vegne, red. af Erik Nørr og Karl Peder Pedersen, 1998. [Ca. 1750-1920]

*

Vor Gunst Tilforn, red. af Ole Degn. [Tiden indtil ca. 1750]

Efter Bemyndigelse, red. af Erik Nørr og Jørgen Mikkelsen. [Ca. 1920-1970]

Sønderjyske forvaltningskilder, red. af Erik Nørr og Jesper Thomassen. [Omfatter hertugdømmerne før 1864, den preussiske administration 1864-1920 samt den særlige administration af Sønderjylland efter 1920]

Forvaltningskilder fra Færøerne, Grønland, Island (i den danske tid) samt de danske kolonier i Vestindien, Guldkysten og Ostindien, red. af Erik Nørr og Jesper Thomassen.